

БЕРЕГІНЯ української Донеччини

(до 90-річчя від дня народження Людмили Огневої)

Інформаційно-бібліографічний нарис

УДК 7.031.2(=477.62)

Б48

Берегиня української Донеччини (до 90-річчя Людмили Огневої)
Б48 [Текст] : інформ.-бібліогр. нарис / Комун. закл. культури «Донецька обласна бібліотека для дітей» (Україна) ; уклад. Н. В. Корабльова. – [Б. м.], 2026. – 25 с. : фот.

У 2026 році відзначається 90 років від дня народження науковиці, членкині двох творчих спілок – Національної спілки журналістів України та Національної спілки майстрів народного мистецтва України, організаторки клубів народно-декоративного мистецтва «Світлиця» й «Чарівниця», просвітительки, громадської діячки з м. Донецьк Людмили Радіонівни Огневої.

В інформаційно-бібліографічному нарисі «Берегиня української Донеччини» подано матеріал про життя та творчість майстрині.

Видання адресоване бібліотечним фахівцям, краєзнавцям, освітянам, студентам, всім, хто цікавиться історією та культурою рідного краю.

Висловлюємо подяку старшому науковому співробітнику Національного художнього музею України, директорці Донецького обласного художнього музею (2004–2016 рр.) Галині Чумак, соціологині Валентині Мельниковій, керівниці творчої майстерні «Бахмутський Оберіг» Світлані Кравченко за надані матеріали, які були використані при підготовці видання.

УДК 7.031.2(=477.62)

До славетної когорти людей, які своїм словом та діяльністю відкривали Україні та світові історію, культуру, особистостей Донеччини, належить і науковиця-радіофізик, педагогиня, майстриня художньої вишивки, багаторічна керівниця клубів народно-декоративного мистецтва, членкиня Національної спілки журналістів України та Національної спілки майстрів народного мистецтва України, просвітителька, громадська діячка Людмила Радіонівна Огнева.

Народилася майбутня дослідниця і майстриня 12 квітня 1936 року в родині Любові та Юхима Соловей у селі Голики на Вінниччині, де мешкали батьки її тата. Сталося це, за її словами, «в неділю, в “сорочці”», та ще й на Великдень!». На берегах річки Собі, серед мальовничої природи пройшли перші роки життя маленької Людмили. Сімейне життя у батьків, на жаль, не склалося, тому завжди поруч з дівчинкою була мама Любов Василівна. І саме від неї перейняла Людмила працелюбність, наполегливість, активну життєву позицію, християнську мораль, любов до України.

Вихор Другої світової війни закинув малу Людмилу з мамою аж за Урал, куди родина була вимушена евакуюватися у червні 1941 року.

Після звільнення рідних міст від нацистських окупантів повернутися додому не судилося, 1944 року родина приїхала на Донеччину, в м. Торез (зараз м. Чистякове), оселилися в невеликій хатинці. У 1946 році повернувся господар будинку, якого всі вважали зниклим безвісті. Він дозволив своїм вимушеним квартирантам залишитися, згодом вони з матусею Людмили одружилися і дівчину виховував прийомний батько Радіон Врадій.

У 1954 році Людмила закінчила російськомовну школу в м. Торез, успішно склала вступні іспити і стала студенткою фізичного факультету Воронежського державного університету (1954–1959 рр.). Під час навчання вона познайомилася з майбутнім чоловіком, фронтовиком, студентом-істориком Євгеном Огневим і вийшла за нього заміж. В 1957 році Людмила з іншими студентами університету працювала влітку на збиранні врожаю на цілинних землях Казахстану, за що отримала медаль «За доблесну працю».

Деякий час після закінчення університету Людмила Огнева працювала інженером-конструктором на радіозаводі. На жаль, фронтові поранення та контузії чоловіка далися взнаки і жінка овдовіла.

У 1962–1966 рр. Л. Огнева викладала на кафедрі «Радіоприймальних та радіопередавальних пристроїв» у Воронежському політехнічному інституті (зараз Воронежський державний технічний університет). Склала кандидатські іспити, разом з іншими співавторами видала посібник з курсу

радіопередавачів, готувалась до аспірантури у Московському енергетичному інституті, але вийшла заміж за друга дитинства, шахтаря Анатолія Макейчика і 1966 року переїхала з ним до м. Донецьк, народила доньку Олену.

Понад десять років (1966–1979 рр.) Людмила Огнева працювала старшим викладачем кафедри «Автоматика і телемеханіка» Донецького політехнічного інституту (зараз Донецький національний технічний університет). Закінчила курси для викладачів по використанню обчислювальної техніки в навчальному процесі.

На початку 1980-х рр. Л. Огнева самотужки опанувала мови та методи програмування для великих керуючих машин та технології шахтного виробництва, працювала старшим науковим співробітником в проєктному інституті ДОГУА (Донецьке відділення Московського інституту Автоматизації вігільної промисловості – Гіпровуглеавтоматизація). Розроблені нею 3 пакети програм були запроваджені на шахтах Донецької, Луганської, Дніпропетровської областей. 38 алгоритмів програм, автором яких була науковиця, передано до Державного наукового фонду алгоритмів і програм.

1989 року через хворобу матері Любові Василівни вона перейшла на роботу інженером-програмістом в «Донецьк АСУ-наладка» і працювала на шахті ім. Л. Лутугіна в м. Торез до виходу на пенсію.

Зі здобуттям Україною незалежності Людмила Огнева поринула у вир громадської діяльності: була заступником голови Донецької крайової організації Народного Руху України (1996–1998 рр.); протягом 1998–2017 років очолювала Донецький обласний відділ Союзу українок. У середині 1990-х свідомо перейшла на спілкування українською мовою.

З відкриттям у грудні 2008 року з ініціативи голови Всеукраїнської громадської організації інвалідів «Чорнобиль – Допомога» Віктора Тупілко громадського музею «Смолоскип» стала заступницею директора музею.

Тривалий час Людмила Огнева була спецкором, а з 2014 року – і заступницею головного редактора газети «Україна козацька», досліджувала життя і творчість українських патріотів-шістдесятників. Регулярно публікувала свої матеріали в українськомовних виданнях – часописі «Донеччина» та щотижневому додатку для сімейного читання «Світлиця».

Людмила Радіонівна була авторкою та упорядницею понад 45 книг та брошур, деякі з них неодноразово перевидавалися. Її дослідницькі інтереси охоплювали багато тем: видатні постаті історії України, життя та творчість шістдесятників, дисидентів, українська вишивка тощо. Вона відкривала для себе та всіх небайдужих українську Донеччину, повертала із забуття імена видатних діячів регіону, про яких замовчував комуністичний режим, зокрема дисидентів Олекси Тихого та Василя Макуха.

Багато сил та часу дослідниця віддала пошуку інформації про художницю, активну учасницю українського правозахисного руху 1960-х років Аллу Горську та її колег, про створення школи українського національного монументального мистецтва. Вона ретельно вивчила архів

А. Горської у Центральному Державному архіві літератури і мистецтва України, упорядкувала низку збірок: «Алла! Алла! Алилуя!..» (2007), «Алла Горська. Квітка на вулкані» (2011), «Життєпис мовою листів» (2013), «Алла Горська. Душа українського шістдесятництва» (2015). Саме завдяки Людмилі Радіонівні спадщина художниці стала доступною для більшості небайдужих співвітчизників.

Належність до творчих спілок – Національної спілки майстрів народного мистецтва України та Національної спілки журналістів України – була для Л. Огневої дієвим засобом, а часом і зброєю у дослідній та просвітницькій роботі.

Людмила Радіонівна була талановитою в багатьох сферах діяльності людиною, творчою особистістю. Вона брала участь і в публічних заходах, які популяризували постаті української Донеччини.

А щоб мати наочний матеріал для лекцій про народне мистецтво, почала вишивати. Вона згадувала, що вишивати навчилась ще змалку, коли бачила, як це робила її мама. В їхній хаті навіть повсякденний рушник-вितिральник був оздоблений вузькою барвистою стрічкою.

Знов повернувшись до «живопису нитками» після виходу на заслужений відпочинок, Людмила Огнева як науковець ретельно вивчила, дослідила витоки та філософію української вишивки – національного ужиткового мистецтва.

Спираючись на вчення Володимира Вернадського про ноосферу, Л. Огнева була впевнена, що колір, форма та порядок чергування елементів традиційного українського орнаменту впливають на підсвідомість людини майже так само, як музика. Дія графічних образів вишитих речей дуже потужна за своєю енергетикою: недаремно в Україні вишивці, як і пісні, споконвіку надавали сакрального значення, бо вона супроводжувала людину від народження до смерті. Фахівці-етнологи можуть посперечатися щодо викладених Людмилою Радіонівною трактувань символіки народного та сучасного мистецтва, але, висуваючи свої гіпотези, вона завжди заохочувала людей до осмислення побаченого – і до самостійних досліджень у цій царині.

Людмила Огнева удосконалювала навик вишивання усе життя, одночасно невтомно популяризувала це унікальне народне мистецтво, розкриваючи всім охочим його потаємний зміст. Її розповіді про вишивання можна було слухати без кінця: вони вражали глибиною пошуків, були пронизані любов'ю до народного ремесла та рідної землі.

У 1995–1997 роках майстриня організувала 8 виставок декоративно-прикладного мистецтва у приміщенні Канадсько-українського центру, створеному при Донецькій обласній універсальній науковій бібліотеці ім. Н. Крупської.

У 1998 році вона організувала пересувну виставку про календарні свята «Музика на полотні», яка протягом трьох місяців експонувалась в бібліотеках загальноосвітніх шкіл та інших навчальних закладів м. Донецьк.

В наступні роки майстриня була натхненницею та організаторкою клубів вишивальниць «Світлиця» та мереживоплетіння «Чарівниця», які також працювали в обласній книгозбірні.

Ще на початку 2000-х років Людмила Радіонівна отримувала пропозиції попрацювати в Києві над тим чи іншим проектом, але вона на це ніколи не погоджувалася: «Моя праця найпотрібніша на Донеччині й Луганщині – там людей змусили забути надто багато важливого...

Мої видання, більші й менші, завжди мають на меті закрити цілком конкретні інформаційні прогалини; виставки мої та інших майстрів наочно показують людям їх рідну Слобожанщину – і цілу Україну та її мистецьке багатство...».

Багато подорожуючи Донеччиною та Україною, вивчаючи архівні матеріали, особливості місцевих узорів, давніх технік вишивання, збираючи вишивані сорочки та рушники різних регіонів, Людмила Огнева створила велику колекцію власних робіт.

Шануючи свою малу Батьківщину, Вінниччину, майстриня вишила велику колекцію рушників з народними орнаментами Східного Поділля, яку презентувала 2005 року в Донецькому обласному художньому музеї.

Того ж року Людмила Огнева стала лауреатом V Всеукраїнського конкурсу «Український вишитий рушник» (в номінації «Збереження народних традицій»). У 2006 р. її прийняли до лав Національної спілки майстрів народного мистецтва України, а у 2007 році вона стала лауреатом міжобласного конкурсу «Жінка Донбасу – 2007».

В містах Донеччини (2009–2010 рр.) успішно експонувалась виставка вишитих нею картин за мотивами різних народів «Дерево життя».

У 2010 році майстриня підготувала та провела у м. Донецьк виставку виконаних нею реплік вишивок українських дисиденток Ольги Басараб, Ірини Калинець, Ірини Сенік, Надії Світличної та Стефанії Шабатури. Створені в радянських таборах жінками-політв'язнями мініатюри, книжкові закладинки, панно, ікони, вишиті подарунки для дітей ненав'язливо, в цікавій формі розповідали відвідувачам про вишивку як елемент спротиву поневоленню нації та про український Донбас.

Учениця Л. Огневої Світлана Кравченко згадувала згодом, що замість голки жінки використовували риб'ячу кістку: «Не можна було мати голку, не можна було вишивати в таборах, і тому жінки вишивали в туалеті, десь біля вікна, дуже швидко. Нитки для вишивки висмикували з власного одягу, з хусток, тканину брали з клаптиків роби, яку шили. Чимало жінок важко працювали за ґратами, зокрема шили роби для ув'язнених. Закладинки й панно були вишиті на таких клаптиках».

Вишивка за ґратами була елементом спротиву: зокрема, Надія Світлична разом з іншими жінками брала участь у голодівках спротиву. Так вони виборювали право носити на одязі не бірки з номерами, а вишиті елементи. Продовженням теми творчості за ґратами стала збірка розповідей про сильних духом жінок «Касандри за колючим дротом», яка витримала вже кілька перевидань.

Наступним масштабним проєктом майстрині стало відновлення вишивок покинутих сіл Чорнобильської зони – «Пам'ять на життя», здійсненим нею у співдружності з ветераном-чорнобильцем Віктором Тупілко у 2011 році.

За зразками зі звіту експедиції, які з ризиком для життя знаходили в радіоактивній зоні її члени-етнографи, Л. Огнєва малювала орнаменти, створювала композиції, відновлювала цілий пласт народної культури, здавалося б, втрачений назавжди.

Експозицію виставки в Донецькому обласному художньому музеї склали майже два десятки тематичних пар зображень: зверху було розміщено зразок вишивки конкретного населеного пункту, нижче – чорний квадрат, що символізує землю, в ньому апокаліптична восьмикутна «зірка Полин», що принесла катастрофу, колючий дріт «зони відчуження», а поверх – хрест, створений на основі орнаментів, притаманних тому чи іншому селу – як невмируща надія відродження.

Чорнобильська виставка «Пам'ять про життя» викликала великий резонанс в Україні, а також у Німеччині та Франції.

Ґрунтовні знання з теорії народної вишивки дозволили Людмилі Огнєвій взятися за створення візерунків для вишиванок, присвячених видатним постатям української історії, від старої доби до сьогодення.

Вона відтворювала орнаменти за архівними документами, фотографіями, публікаціями, іконами. Майстриня згадувала, що ці пошуки історичних свідчень йшли непросто. Коли вона почала роботу над сорочкою Василя Стуса, то зуміла розшукати його сестру, яка того часу жила в Донецьку. І вона показала в сімейному альбомі світлину, де майбутній поет стоїть у вишиванці серед однокласників на шкільному випускному вечорі. До тієї знаменної події сорочку вишила хлопцю рідна тітка, тому вишиванка була в подільському стилі.

У випадку із В'ячеславом Чорноволом так само допомогли архівні фото.

Сорочка Тараса Шевченка, вишита його сестрою білим по білому, відшукалася в одному зі столичних музеїв Кобзаря.

Тривалий час не вдавалося знайти якісь з орнаментів, пов'язаних з гетьманом Іваном Мазепою. Л. Огнєва навіть почала створювати власний, але випадково їй повідомили з Коломиї, що жінка продає «мазепівку», яку відшила зі старої сорочки з Харківщини.

Деякі візерунки довелося-таки розробляти власноруч, спираючись на вивчення біографій Богдана Хмельницького, Івана Франка, Алли Горської, Олекси Тихого тощо.

Для сорочки гетьмана Павла Полуботка у нагоді став орнамент, відомий здавна як такий, що сприяє загоєнню ран, адже гетьман страждав від тортур, перебуваючи в казематах Петропавлівської фортеці у Санкт-Петербурзі.

Орнамент, присвячений українському дисидентові, політв'язню Данилові Шумуку, Людмила Огнєва відшила з рамки, в якій був портрет діяча. Для Олекси Гірника, який, протестуючи проти русифікації України, здійснив акт самоспалення на могилі Т. Шевченка в Каневі, були обрані жовтогарячий та чорний кольори.

Колекція із сорока експонатів під назвою «Вишивані сорочки видатних українців» (2016 р.) з часом перетворилась на проєкт «Історія України в орнаментах, пов'язаних з іменами видатних українців», і на 2022 рік налічувала вже близько 200 зразків, за кожним з яких – ціла історія його віднайдення та відтворення...

Кожен цикл робіт майстрині – чудове знаряддя просвітництва, бо вони доповнювали та були наочними матеріалами до виданих нею власним коштом (або за допомогою меценатів) книг.

Окрема сторінка діяльності Людмили Радіонівни – вивчення, збереження та забезпечення охорони на державному рівні мозаїк художників-шістдесятників, які працювали в містах Донеччини. Серед авторів та виконавців монументальних творів – Григорій Синиця, Алла Горська, Віктор Зарецький, Галина Зубченко, Григорій Пришедько, Надія Світлична, Василь Парахін та інші відомі постаті шістдесятницького руху.

На монументальні роботи, які були створені за традиціями народного мистецтва на стінах загальноосвітньої школи № 5, Л. Огнєва випадково натрапила під час прогулянки Донецьком влітку 1966 року. Вона зацікавилась авторством та історією створення цих творів, проте дізнатися про авторів і назви мозаїк в екстер'єрі ЗОШ № 5, інтер'єрі ювелірної крамниці «Рубін» у м. Донецьк та ресторані «Україна» в м. Маріуполь їй вдалося тільки 1995 року зі статті Надії Світличної в журналі Союзу українок Америки «Наше життя».

Одноповерхову будівлю школи № 5 побудували у 1966 році за оригінальним проєктом відомого київського архітектора Йосипа Каракіса. Ця школа з 40 класами унікальна у багатьох сенсах: її зведено над гірничими виробітками, тому конструкція будівлі легка та гнучка, при будівництві використали виключно місцеві матеріали (вартість будівництва вийшла вдвічі нижчою, ніж зазвичай). Протягом дня учні переходили з одного корпусу до іншого, і кожен з цих корпусів мав своє призначення відповідно до галузі навчання. Крім того, з кожного класу був окремий вихід у зону відпочинку.

Влітку 1965-го за оформлення школи взялися київські художники-монументалісти, що подарувало цій зовсім неординарній будівлі ще одну рису її унікальності.

«Зіркова» бригада художників-монументалістів у складі вже досить відомих правозахисників Алли Горської, Івана Кулика, Василя Парахіна, Геннадія Марченка, Олекси Коровая, майбутніх лауреатів Державної премії України ім. Тараса Шевченка Григорія Синиці, Віктора Зарецького, Надії Світличної створила у Донецьку комплекс з 9 мозаїчних панно в національному стилі загальною площею майже 220 квадратних метрів.

На бічних торцях будинку школи розташовані 8 панно по 12–14 кв. м: «Космос», «Сонце», «Надра», «Життя», «Земля», «Верба», «Вода», «Вогонь», «Земля». Фасад школи зі сторони р. Кальміус прикрашає панно «Прометей» із зображенням шахтаря та металурга, які стоять на тлі сяючого рукотворного сонця, символу енергії вугілля та розплавленого металу (попередній проєкт із жінкою в національному вбранні, з книгою в руках в оточенні дітей не затвердила художня рада...).

Панно «Прометей», «Космос»

Багато років поспіль Людмила Огнева опікувалася долею цих мозаїчних панно, водила до них на екскурсії своїх друзів та гостей міста. Вона ж була одним з ініціаторів створення на базі школи музею А. Горської та її колег «Лицарі нескореного покоління». Завдяки наполегливості Людмили Радіонівни у 2012 р. комплекс мозаїк загальноосвітньої школи № 5 м. Донецьк був внесений до Державного реєстру пам'яток України як об'єкт культурної спадщини Національного значення.

Опікувалась вона й іншою роботою митців – панно «Жінка-птаха» в ювелірній крамниці «Рубін», яке 1966 року створили Алла Горська, Григорій Синиця та Віктор Зарецький.

«Високо у чорному просторі космосу, поєднаному із землею космічними водами (на панно з обох боків були вертикальні темно-бірюзові хвилясті лінії), зависла казкова птаха. Вона нагадувала жінку з головою лелеки. Жінка-птаха несла розжарену вуглину. Солярні знаки прикрашали низ сукні», – так описувала панно Людмила Огнева.

Панно «Жінка-птах» до та після ремонту (1970-ті, 2018 р.)

Наприкінці 1990-х рр. приміщення ювелірної крамниці викупила компанія «Юг» під заклад громадського харчування мережі McDonald's. 2002 року, під час ремонтних робіт, мозаїку ледь не знищили, тому що простінок, де вона розташовувалася, за проектом мали демонтувати. Тоді Л. Огнєва пішла по газетах з публікаціями, закидала листами владні структури. На захист панно стали активісти та громадські організації, корпорація McDonald's підтримала їхню ініціативу. Після розголосу та звернень, Міністерство культури і мистецтв надало монументальному твору охоронний статус.

Мозаїку перенесли на іншу (опорну) стіну приміщення й відреставрували. На жаль, через зміну цільового призначення приміщення, необмежений простір, у якому витала птаха, «скували» тісною рамою, змінилися пропорції, відстань та кут огляду мозаїки. Панно перетворилося на одинокий декоративний елемент вирваний з первинного контексту.

Багато часу та сил витратила дослідниця на пошук у м. Маріуполь мозаїк «Дерево життя» та «Боривітер». У травні 1967 року Алла Горська з групою співавторів (Віктором Зарецьким, Галиною Зубченко, Борисом Плаксієм, Григорієм Пришедько, Василем Парахніним та Надією Світличною) прибули до м. Жданов. Менш ніж за два місяці вони створили в ресторані «Україна» дві мозаїки.

Робота над обома мозаїками відбувалася паралельно. Проте спершу почали викладати «Дерево життя», яке символізує всесвітній лад, єдність світу. Корені дерева занурені в землю, гілки – в космічному світі, а стовбур перебуває між землею і небом. У кроні дерева розташоване гніздо з пташкою. Автори мозаїки, використовуючи архаїчні символи Світового дерева та птахів, метафорично переповіли головний міф предків про створення Всесвіту.

«Боривітер» мусив був бути програмним, соцреалістичним зображенням. Але на свій ризик митці змінили концепцію, і замість птиці-

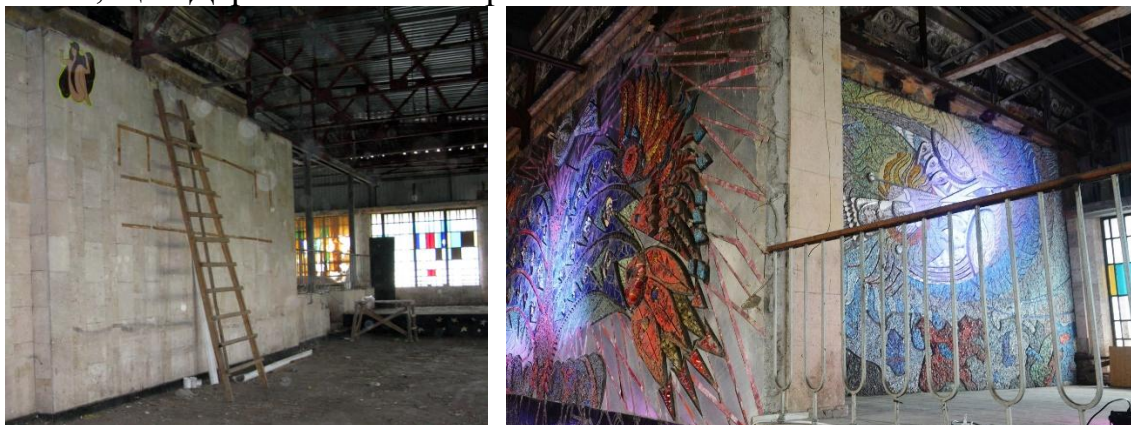
борця з'явилася легка, стрімка композиція із соколом. Графічні та колірні рішення панно відображали сутність Приазов'я як місця, де степові вітри стикаються з хвилями Азовського моря.

Створюючи ці панно, художники прагнули поєднати народну українську традицію, світові тенденції та радянське мистецтво. Для цього вони поруч зі смальтою, склом та кольоровою плиткою використали нестандартні матеріали – шлакоситал та метал. «Дерево життя» засяло завдяки листовому алюмінію, а в «Боривітрі» уважні глядачі могли побачити навіть фрагменти алюмінієвих ложок. Сміливі фактурні сполучення матеріалів, ритмічні чергування рельєфів та контррельєфів – усе це створювало оптичний ефект руху, нову пластичну мову. Ці естетично виражені роботи є позачасовими за сюжетом та позбавленими будь-якої тематики соціалістичного реалізму.

Після загибелі Алли Горської у 1970-х рр. через ідеологічні міркування панно «Дерево життя» було наказано замурувати. Але місцеві майстри наказ не виконали і замість того, щоб збити мозаїку, сховали панно за цегляною фальш-стіною, зберігши таким чином цей безцінний мистецький об'єкт.

Панно пробуло в застінку майже сорок наступних років, поки завдяки ентузіазму та наполегливості Людмили Огневої не було знайдене у липні 2008 року... Цій події передували кілька років роботи в архівах та розслідування на місці. Коли в приміщенні ресторану «Україна» почалися ремонтні роботи та демонтували стелю, його власник Микола Тимченко запросив дослідницю, донецького і маріупольських художників-монументалістів Михайла Кушніра, Леся Кузьмінкова та Валентина Константинова до ресторану зазирнути зверху за стіну, яка закривала мозаїку, щоб побачити в якому вона стані. Так і з'ясувалось, що «Дерево життя» збереглося.

У жовтні 2008 року стіну, що затуляла панно, прибрали. Проте невдовзі ресторан припинив роботу і приміщення на довгі роки опинилося під замком. Лише у лютому 2018 року мариупольці та гості міста мали змогу декілька днів милуватися шедеврами бригади Алли Горської під час проведення заходів проєкту «Жовта лінія»...

Результатом пошуку мистецької спадщини художників-монументалістів та вивчення діяльності Алли Горської, її колег в регіоні стала книга Людмили Огневої «Перлини українського монументального мистецтва на Донеччині».

Живучи завжди у вирі культурного життя регіону, дослідниця не цуралася гострих тем, завжди ставала на захист несправедливо замовчуваних героїв української минувшини, активно їх популяризувала.

Заслуги Людмили Радіонівни у громадській діяльності були відзначені численними грамотами та подяками Донецького міського відділу культури, грамотою Верховної Ради України (2004 р.), Грамотою Міністерства у справах дітей та молоді (2005 р.), Почесною відзнакою ВГО «Українське реєстрове козацтво» тощо.

З початком війни за Незалежність України через проукраїнську позицію Л. Огневій стало небезпечно залишатися в Донецьку, і волонтери допомогли їй виїхати з окупованого міста. З 2015 року вона мешкала в Києві, у знайомих Надії Світличної.

Жінка незламної вдачі, Людмила Радіонівна Огнева і після вимушеного переїзду до Києва продовжила активну творчу діяльність. Вона розшукувала, вивчала та власноруч відтворювала на полотні вишиті мініатюри, узорні рушники та вишиванки видатних українців. Вишивання, дослідницька й просвітницька робота, численні виставкові проєкти стали її спасінням, рятівним кругом в ці тривожні часи.

Частина вишитих робіт Людмили Огневої – тих, які вона змогла забрати з собою у двох валізках та поступово вивезених друзями з окупованої території – експонувалася у листопаді 2015 року на великій виставці «Культурний простір Донеччини. Людмила Огнева: Українське вишиття» в Музеї Івана Гончара. Через великий інтерес у глядачів виставка-ретроспектива творів майстрині різних періодів у 2015–2019 рр. мандрувала Україною, демонструвалася в Івано-Франківську, Чернігові, Бахмуті, Краматорську, Львові тощо.

У 2016 році на 23-му Форумі видавців у Львові впорядковану Л. Огневою та опубліковану видавництвом «Смолоскип» книгу «Алла Горська. Душа українського шістдесятництва» було внесено до списку найкращих видань Форуму.

Того ж року в м. Бахмут експонувалась виставка «Кассандри за колючим дротом».

Навесні 2017 року у Львові, в приміщенні Музею Івана Франка, з успіхом пройшла виставка «Культурний простір Донбасу. З нами Бог і Україна», на якій майстриня представила понад 100 вишитих орнаментів, присвячених видатним українцям, починаючи з княжих часів і закінчуючи новітніми героями нашого часу – Небесної

сотні, кіборгів, воїнів АТО.

Виставка складалась з 15 розділів, сформованих за історичними періодами та різною тематикою: «Святі київські князі», «Козаччина», «Культура та наука XVIII–XXI століття», «ОУН та підпілля на Донбасі», «Шістдесятники», «Донецький Євромайдан», «Народні герої», «Патріархи УГКЦ, УПЦ КП» тощо. Чимало орнаментів було присвячено саме вихідцям з Галичини: митрополитові Андрію Шептицькому, єпископу Йосипу Сліпому, патріарху Володимиру I-му (Василь Романюк), королю Данилу Галицькому, письменникам Василю Стефанику та Іванові Франку, організаторці першої жіночої чоти УСС Ользі Басараб, провіднику ОУН Степану Бандері, командирі УПА Роману Шухевичу, композитору Володимиру Івасюку, герою АТО Василю Сліпаку тощо.

Поруч з фотографіями – розповідь про людей, які відіграли велику роль в історії України. Людмила Огнева послідовно досліджувала і шукала інформацію у піснях, поезії, образотворчому мистецтві, музеях, архівах, де згадується конкретна особа та пов'язана з нею вишивана річ.

Після Музею Івана Франка виставка продовжила діяти у львівському Музеї визвольної боротьби України, в приміщеннях Покровської центральної міської бібліотеки імені Тараса Шевченка та Костянтинівського міського краєзнавчого музею, популяризуючи видатних українських постатей, українські традиції й культуру.

Протягом 2018–2022 років виставки робіт майстрині усе частіше подорожували без своєї авторки – давалися взнаки вік та здоров'я. Проте Людмила Огнева не гаяла марно часу, вона впорядкувала та видала 12 томів «Антології гуманної педагогіки» і ще ряд унікальних праць. 85-річна жінка зізнавалась, що зовсім не має часу, бо завжди у пошуках узорів та інформації.

Особливу увагу поціновувачів таланту Людмили Радіонівни привернули видання 2020 року «Музика на полотні: вишиття у народних піснях», «Зримає слово (християнські символи у вишивці)» та альбом плакатів за експонатами виставки «Історія України в орнаментах» – «Молюсь за тебе, Україно!».

Мисткиня не шкодувала часу на людей, охоче ділилася власними надбаннями. Збирала довкола себе молодь і талановитих ентузіастів; уміла запалити їх ідеєю, надихнути до роботи. Укладена нею книга «Воїн Армії Безсмертних» згодом дала поштовх для створення на Державній студії документальних фільмів кінострічки «Смолокип. Василь Макух» про дисидента В. Макуха, котрий вдався до самоспалення на Хрещатику в листопаді 1968 року...

Будучи скромною і невибагливою в побуті, вона знаходила сили допомагати колегам-спілчанкам, які залишилися на окупованій ворогом донецькій землі, і щиро та дієво переймалася їхніми проблемами.

Навесні 2022 року, у квітні, коли тривали найзапекліші бої в центрі оточеного російськими військами Маріуполя, мозаїки «Дерево життя» та «Боривітер» зазнали ушкоджень. Згідно зі свідченнями, роботи втратили приблизно 25–30 % мозаїчного полотна; у площинах опорних конструкцій утворились наскрізні отвори та тріщини, що без реставраційних робіт призведе до поступового руйнування панно під впливом атмосферних явищ...

«Дерево життя» та «Боривітер» після 24 лютого 2022 р. Фото: Іван Станіславський.

Однак, Людмила Радіонівна Огнева, стараннями якої шедеври отримали друге життя, про цю втрату вже не дізнається: вона відійшла у засвіти 29 квітня 2022 року. Друзі поховали її у Києві на Байковому цвинтарі в колумбарії у центральній частині кладовища.

Твори Людмили Огневої – вишиті роботи, книги, публікації, велика просвітницька та громадська діяльність – є надзвичайно вагомим частиним культурного простору Донеччини.

У м. Краматорськ її ім'ям названо одну з вулиць міста. Друзі та колеги збирають та зберігають спадщину Людмили Огневої, щоб створити музей цієї непересічної особистості на звільненій від окупантів Донеччині.

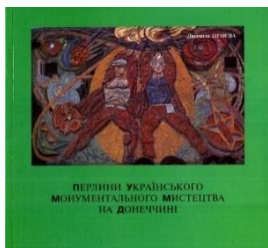
Учениці Людмили Радіонівни продовжують її справу: в липні 2024 року у приміщенні обласної наукової універсальної бібліотеки в м. Дніпро пройшла виставка «Всесвіт на вістрі голки». На ній були презентовані неповторні зразки вишивки, що були створені українськими жінками-політв'язнями радянських концтаборів, українські жіночі строї Донеччини та інші експонати.

Красива мудра жінка продовжує жити у книгах, у врятованих пам'ятках, у виставках, у повернутих іменах, у пам'яті тих, хто мав честь знати її.

Шановні друзі! До вашої уваги список творів, літератури про життя і творчість відомої дослідниці, народної майстрині, громадської діячки.

Книги Людмили Огневої

2008

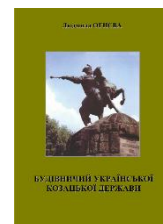

Огнева, Людмила. Перлини українського монументального мистецтва на Донеччині [Текст] / Л. Огнева ; за ред. Ярослава Довгана. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2008. – 52 с. : іл.

2009

Огнева, Людмила. Благородний олень [Текст] : [про значення символу у творах народ. майстрів] / Л. Огнева. – Донецьк, 2009. – 36 с. : іл.

Огнева, Людмила. Будівничий української козацької держави [Текст] : [про Б. Хмельницького] / Донецьке обл. товариство «Меморіал» ім. Василя Стуса ; упоряд., авт. нариса Л. Огнева. – Донецьк, 2009. – 44 с. : іл.

Огнева, Людмила. Вишивані речі дорослим і малечі [Текст] / Л. Огнева. – Донецьк, 2009. – 40 с. : іл.

Огнева, Людмила. Дух одвічної стихії [Текст] : [про вояків ОУН-УПА] / Л. Огнева. – Донецьк, 2009. – 48 с. : іл., нот.

Огнева, Людмила. Кроки до істини [Текст] : [зб. статей, опубл. у ЗМІ] /

Л. Огнєва. – Донецьк : Норд-Комп'ютер, 2009. – 228 с. : іл.

Огнєва, Людмила. Лесин рушник [Текст] : [про рушник, вишитий Л. Українкою для Шевченківської світлиці у м. Каневі] / Л. Огнєва. – Донецьк, 2009. – 12 с. : іл.

Огнєва, Людмила. «Ліниві» орнаменти [Текст] : [для плетіння на спицях і гачком] / Л. Огнєва. – Донецьк, 2009. – 24 с. : іл.

Огнєва, Людмила. Незнані вояки [Текст] : [про Василя Біласа і Дмитра Данилишина] / Л. Огнєва. – Донецьк, 2009. – 32 с. : іл., нот.

Огнєва, Людмила. Подарунки предків [Текст] : [про укр. звичаєву культуру] / Л. Огнєва. – Донецьк : Норд-Комп'ютер, 2009. – 60 с. : іл.

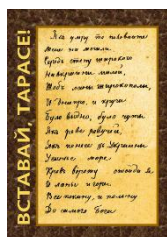
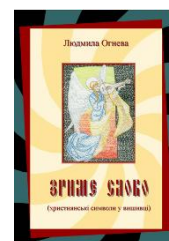
Огнєва, Людмила. Символ української нації [Текст] : [про Євгена Коновальця] / Авт.-упоряд. Людмила Огнєва. – Донецьк, 2009. – 40 с. : іл., нот.

2020

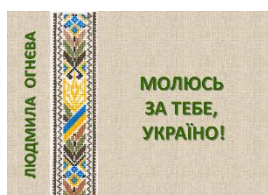
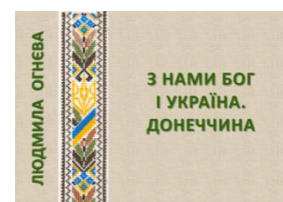
Огнєва, Людмила. Білі птахи Донеччини [Текст] : [про Андрія Авраменка-Ірія, Анатолія Лупиноса, Юрка Матушчака, Василя Стуса, Олексу Тихого] / Л. Огнєва. – Київ : ФОП Маслаков, 2020. – 198 с. : іл.

Огнєва, Людмила. Зрине слово (християнські символи у вишивці) [Текст] / Л. Огнєва. – Київ : ФОП Маслаков, 2020. – 40 с. : іл.

Огнєва, Людмила. Вставай, Тарасе! [Текст] : [вислови та важливі події життя Т. Шевченка] / Упоряд. Л. Огнєва. – Київ : ФОП Маслаков, 2020. – 144 с. : іл.

Огнєва, Людмила. З нами Бог і Україна. Донеччина [Текст] : альбом / Л. Огнєва. – Бахмут : Фотоцентр «Піонер», 2020. – 70 с. : іл.

Огнєва, Людмила. Молюсь за тебе, Україно! [Текст] : альбом / Л. Огнєва. – Бахмут : Фотоцентр «Піонер», 2020. – 200 с. : іл.

Огнєва, Людмила. Пам'ять на життя: орнаменти з вишивок українського та білоруського Полісся: Чорнобильщина / Л. Огнєва. – Бахмут : Фотоцентр «Піонер», 2020. – 50 с. : іл.

2021

Огнєва, Людмила. Кассандри за колючим дротом [Текст] : [про Надію Світличну, Стефанію Шабатуру, Ірину Сенік, Ірину Стасів-Калинець, Оксану Попович, Ніну Строкату-Караванську] / Л. Огнєва. – Київ, 2021. – 106 с. : іл.

Огнєва, Людмила. Кроки до істини [Текст] : [зб. статей, опубл. у ЗМІ] / Л. Огнєва. – 2-ге доп. вид. – Київ: Альянт, 2021. – 486 с.

Огнєва, Людмила. Мовою серця: роздуми педагогів Донеччини [Текст] / Л. Огнєва. – Київ : ФОП Маслаков, 2021. – 210 с.

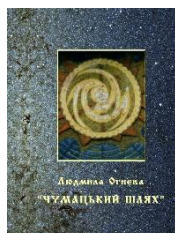

Огнєва, Людмила. Плакати «Культурний простір Донеччини»: каталог / Л. Огнєва. – Київ : Альянт, 2021. – 34 с. : іл.

Огнєва, Людмила. Подарунки предків [Текст] : [про укр. звичаєву культуру] / Л. Огнєва. – 2-ге вид. – Київ : ФОП Маслаков, 2021. – 126 с. : іл.

Огнєва, Людмила. Та, що світила всім [Текст] : [про Надію Світличну] / Л. Огнєва. – Київ : ФОП Маслаков, 2021. – 426 с. : іл.

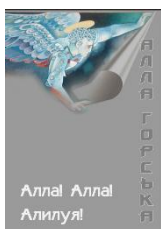
Огнєва, Людмила. Чумацький шлях [Текст] : листи [пов'язані з діяльністю худож.-шістдесятників] / Л. Огнєва. – Київ : ТОВ «Альянт», 2021. – 260 с. : іл.

2026

Огнєва, Людмила. Кассандри за колючим дротом [Текст] : [про Надію Світличну, Стефанію Шабатуру, Ірину Сенік, Ірину Стасів-Калинець, Оксану Попович, Ніну Строкату-Караванську] / Л. Огнєва. – 3-тє, доп. вид. – Київ: ФОП Самченко А. М., 2026. – 108 с. : іл.

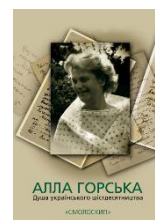

Л. Р. Огнева – укладач збірок

Алла! Алла! Алилуя!.. [Текст] : [вірші, пісні, репродукції картин, присвяч. А. Горській] / Упоряд. Л. Огнева. – Донецьк : ДОГО «Центр Діскавері», 2007. – 80 с.: іл.

Алла Горська. Душа українського шістдесятництва [Текст] / Упоряд. Л. Огнева. – Київ : Смолоскип, 2015. – 712 с. : іл.

Алла Горська: Квітка на вулкані [Текст] : [вірші, пісні, спогади, репродукції картин, присвяч. А. Горській] / Музей «Смолоскип»; упоряд. Л. Огнева; за ред. О. Зарецького. – Донецьк : Норд Комп'ютер, 2011. – 336 с. : іл.

Верховинець, Василь. Весняночка (скорочений передрук) [Текст] / В. Верховинець; упоряд. Л. Огнева. – Дніпро: Всеукраїнська культурно-освітня Асоціація гуманної педагогіки, ТОВ «Домінанта Прінт», 2020. – 164 с. – (Антологія гуманної педагогіки. Класична педагогічна спадщина України).

Воїн Армії Безсмертних [Текст] : [архів. док. НКВС / КДБ про арешт В. Макуха, спогади рідних і побратимів, повідомл. самвидаву та закордон. преси про самоспалення 5 листоп. 1968 р. в Києві] / упоряд. Л. Огнева; авт. проекту В. Тупілко]. – 4-те вид., доп. – Київ : [б. в.], 2020. – 261 с. : іл., табл., портр.

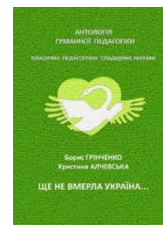
Воїн армії безсмертних [Текст] : [про Василя Макуха] / Музей «Смолоскип»; упоряд. Л. Огнева. – Донецьк, 2013. – 291 с. : іл.

Вставай, Тарасе! [Текст] : [зб. творів різних авторів про Т. Шевченка] / Упоряд. Л. Огнева. – Донецьк, 2009. – 24 с. : іл.

Гетьман Павло Полуботок [Текст] / Упоряд. Л. Огнева. – Донецьк, 2009. – 36 с. : іл.

Грінченко, Борис. Ще не вмерла Україна... [Текст] / Б. Грінченко, Х. Алчевська; упоряд., переклад, прим. Л. Огневої. – [Б. м.] : Всеукраїнська культурно-освітня Асоціація гуманної педагогіки, 2019. – 98 с. : іл. – (Антологія гуманної педагогіки. Класична педагогічна спадщина України).

Духнович, Олександр. Мистецтво мистецтв [Текст] / О. Духнович, А. Волошин; упоряд., прим. Л. Огневої. – [Б. м.] : Всеукраїнська культурно-освітня Асоціація гуманної педагогіки, 2020. – 90 с. – (Антологія гуманної педагогіки. Класична педагогічна спадщина України).

Душа українського шістдесятництва [Текст] / Упоряд. Л. Огнева. – Донецьк : Норд Комп'ютер, 2009. – 40 с. : іл., нот.

Життєпис мовою листів [Текст] : [епістоляр. спадщина А. Горської] / Музей «Смолоסקип» ; упоряд. Л. Огнева ; за ред. О. Зарецького. – Донецьк, 2013. – 518 с. : іл.

Зеківський генерал [Текст] : [про В. Чорновола] / Упоряд. Л. Огнева. – Донецьк, 2009. – 20 с. : іл.

Кассандри за колючим дротом [Текст] : [про Надію Світличну, Стефанію Шабатуру, Ірину Сенік, Ірину Стасів-Калинець] / Упоряд. Л. Огнева. – Донецьк, 2009. – 48 с. : іл.

Корф, Микола. Розвивальне навчання та виховання у школі [Текст] / М. Корф ; упоряд. Л. Огнева, М. Первак. – Київ : Всеукраїнська культурно-освітня Асоціація гуманної педагогіки, ТОВ «Альянт», 2022. – 206 с. – (Антологія гуманної педагогіки. Класична педагогічна спадщина України).

Малицька, Костянтина. Пора! Великий час настав! [Текст] : [спогади, твори] / К. Малицька ; упоряд., прим. Л. Огневої. – [Б. м.] : Всеукраїнська культурно-освітня Асоціація гуманної педагогіки, 2018. – 84 с. : іл. – (Антологія гуманної педагогіки. Класична педагогічна спадщина України).

Маруся Чурай [Текст] / Упоряд. Л. Огнева. – Донецьк, 2009. – 52 с. : іл., нот.

Межа любові [Текст] : [про Василя Макуха] / Упоряд. В. Тупілко, Л. Огнева. – Донецьк, 2012. – 124 с. : іл.

Міфи та легенди на стінах донецької школи № 5 [Текст] : [про мозаїки худож.-шістдесятників] / Упоряд. Л. Огнева. – Донецьк, 2009. – 40 с., іл.

Музика на полотні: Вишиття у народних піснях [Текст] / Упоряд. Л. Огнева. – Київ : ФОП Маслаков, 2020. – 230 с. : іл.

Огієнко, Іван. Усе на службу Україні! [Текст] / І. Огієнко, Г. Ващенко ; упоряд., прим. Л. Огневої. – Дніпро: Всеукраїнська культурно-освітня

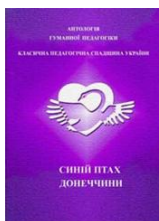
Асоціація гуманної педагогіки, ТОВ «Домінанта Прінт», 2020. – 108 с. – (Антологія гуманної педагогіки. Класична педагогічна спадщина України).

ОРАЧ – СТУС [Текст] : [про В. Стуса] / Упоряд. Л. Огнєва. – Донецьк, 2011. – 32 с. : іл.

Пам'ять на життя. Зошит 1. Орнаменти з вишивок українського та білоруського Полісся: Чорнобильщина [Текст] / Упоряд. Л. Огнєва. – Київ : ФОП Маслаков, 2021. – 44 с. : іл.

Пам'ять на життя. Зошит 2. Проекти семплерів та хоругв з орнаментами з вишивок українського та білоруського Полісся: Чорнобильщина [Текст] / Упоряд. Л. Огнєва. – Київ : ФОП Маслаков, 2021. – 30 с. : іл.

Синій птах Донеччини [Текст] / Упоряд. Л. Огнєва. – [Б. м.] : Всеукраїнська культурно-освітня Асоціація гуманної педагогіки, 2020. – 138 с. – (Антологія гуманної педагогіки. Класична педагогічна спадщина України).

Сковорода, Григорій. Афоризми / [Текст] / Г. Сковорода ; упоряд. Л. Огнєва. – Донецьк, 2009. – 16 с. : іл., нот.

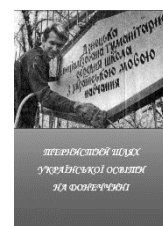
Сухомлинський, Василь. Школа – світоч розуму [Текст] / В. Сухомлинський ; упоряд. Л. Огнєва. – Київ: Всеукраїнська культурно-освітня Асоціація гуманної педагогіки, ТОВ «Альянт», 2021. – 157 с. – (Антологія гуманної педагогіки. Класична педагогічна спадщина України).

Сходження на Голгофу [Текст] : [про Олексу Тихого] / Упоряд. В. Овсієнко, Л. Огнєва, Є. Шаповалов. – Донецьк, 2009. – 84 с. : іл.

Та, що світила всім [Текст] : [про Надію Світличну] / Упоряд. Л. Огнєва. – Донецьк, 2009. – 100 с. : іл.

Тернистий шлях української освіти на Донеччині [Текст] / Упоряд. Л. Огнєва, М. Первак. – Київ: ФОП Маслаков, 2020. – 140 с. : іл.

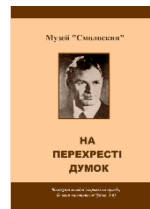
Тихий, Олекса. Для чого я живу. Педагогічні роздуми / О. Тихий ; упоряд. Л. Огнєва, авт. вступ. слова М. Первак. – Київ, 2017. – 240 с.

Тихий, Олекса. Думки про виховання [Текст] / О. Тихий ; вступ. слово Ф. Пустової, макет Л. Огневої. – Вид. 2-ге, доп. – Донецьк : Норд-Комп'ютер, 2011. – 84 с.

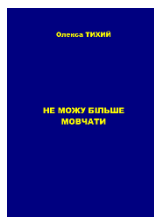

Тихий, Олекса. Мова народу, доля людини: педагогічні роздуми [Текст] / О. Тихий ; упоряд. Л. Огнева. – [Б. м.] : [б. в.], 2018. – 153 с. : портр. – (Антологія гуманної педагогіки. Класична педагогічна спадщина України).

Тихий, Олекса. На перехресті думок [Текст] / Музей «Смолоסקип» ; упоряд. Л. Огнева. – Донецьк, 2013. – 444 с. : іл.

Тихий, Олекса. Не можу більше мовчати [Текст] / О. Тихий ; упоряд. В. Овсієнко, Л. Огнева, Є. Фіалко, Є. Шаповалов. – Донецьк: Товариство ім. Олекси Тихого, 2009. – 184 с. : іл.

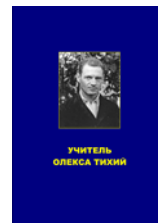

Тихий, Олекса. Словник мовних покручів [Текст] / О. Тихий ; упоряд. і ред. В. Овсієнко ; макет Л. Огневої. – Донецьк: Товариство ім. Олекси Тихого, 2009. – 130 с. : іл.

Тихий, Олекса. Тарас Шевченко про мову [Текст] : висловлювання з листів та творів / О. Тихий ; упоряд. Л. Огнева. – Донецьк, 2013. – 68 с. 6 іл.

Треті Олексині читання [Текст] : [пам'яті Олекси Тихого] / Слов'янський держ. пед. ун-т ; упоряд. Л. Огнева, Є. Фіалко, Є. Шаповалов. – Дружківка, 2010. – 44 с. : іл.

Учитель Олекса Тихий [Текст] / Упоряд. Л. Огнева. – Донецьк, 2009. – 64 с. : іл.

«Чорний хлопець» [Текст] : [про Олексу Довбуша] / Упоряд. Л. Огнева. – Донецьк, 2009. – 32 с. : іл.

Шевченко, Тарас. Учітеся, брати мої! [Текст] / Т. Шевченко ; упоряд. Л. Огнева. – [Б. м.] : Всеукраїнська культурно-освітня Асоціація гуманної педагогіки, 2020. – 90 с. – (Антологія гуманної педагогіки. Класична педагогічна спадщина України).

Що ми знаємо про Донбас? [Текст] : Матеріали науково-практ. конференції / Донецький відділ Союзу українок ; упоряд. Л. Огнева. – Донецьк, 2009. – 164 с. : іл.

Статті про життя та творчість Л. Р. Огнєвої

Воловченко, Володимир. Всесвіт на вістрі голки [Текст] : [інтерв'ю з Л. Огнєвою] / В. Воловченко // Україна молода. – 2013. – 5 черв. (№ 78). – С. 10.

Глібчук, Уляна. «Захищаємо «Жінку-Птаха»» [Текст] / У. Глібчук // Слово Просвіти. – 2002. – 22–28 листоп. (№ 47) – С. 5.

Козловська, Валентина. Музика на полотні Людмили Огнєвої [Текст] / В. Козловська // Музейний альманах: наук. ст. та матеріали / Донецький обл. худож. музей. – Донецьк, 2006. – С. 75–77.

Овчаренко, Едуард. Український простір Людмили Огнєвої [Текст] : [про вист. «Культурний простір Донеччини. Людмила Огнєва: українське вишиття» в Нац. центрі народ. культури «Музей Івана Гончара»] / Е. Овчаренко // Слово Просвіти. – 2015. – 24–30 груд. – С. 15.

Прокопенко, Марія. Метафізика вишивки [Текст] [відкриття вист. «Культурний простір Донеччини. Людмила Огнєва: українське вишиття» в Нац. центрі народ. культури «Музей Івана Гончара»] / М. Прокопенко // День. – 2015. – 6–7 листоп. (№ 202–203). – С. 24.

Електронні ресурси віддаленого доступу

Авторський блог та альбом Людмили Огнєвої на сайті i.ua (<https://photo.i.ua/user/2113211/>).

Авторські сторінки Людмили Огнєвої на сайтах Студія «МІ» (<https://my.etnoua.info/avtory/ljudmyla-ohnjeva/>) та Борівітер (<https://boryviter.etnoua.info/avtory/ljudmyla-ohnjeva/>).

Бахмут 2016. Людмила Огнєва. Виставка «Касандри за колючим дротом» [Електронний ресурс] // Ютуб. Svitlana Kravchenko / Bakhmut Heritage [сайт]. – Електрон. відеодані (1 файл: 05:31 хв.). – Бахмут, 2017. – 03 січ. – Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=o0RgE_MAekg (дата звернення 20.03.2026). – Заголовок з екрана.

«Всесвіт на вістрі голки»: відкрилась унікальна виставка вишитих робіт українок з радянських таборів [Електронний ресурс] // Ютуб. Відкритий [сайт]. – Електрон. відеодані (1 файл: 18:16 хв.). – Дніпро, 2024. – 08 лип. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=tXM7B18gRQU> (дата звернення 20.03.2026). – Заголовок з екрана.

Галушак, Ігор. «Людмила Огнева: українське вишиття». Виставка донеччанки у Львові [Електронний ресурс] / І. Галушак // Діана-клуб [сайт]. – Електрон. текст. дані, фот. – Київ, 2017. – 27 квіт. – Режим доступу: <https://www.dianaplus.com.ua/vishivanij-vsesvit-lyudmili-ogneyevoi> (дата звернення 20.03.2026). – Заголовок з екрана.

Донбас український. Людмила Огнева [Електронний ресурс] // Ютуб. KOZAMEDIA [сайт]. – Електрон. відеодані (1 файл: 06:55 хв.). – Київ, 2015. – 25 жовт. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=2phgkE90nZQ> (дата звернення 20.03.2026). – Заголовок з екрана.

Жукова, Наталя. «Вона – символ, знак української Донеччини»: Видатній донеччанці Людмилі Огневій сьогодні могло б виповнитись 87 (ФОТО) [Електронний ресурс] / Н. Жукова // Вільне радіо [сайт]. – Електрон. текст., відеодані (1 файл: 06:55 хв.), фот. – Київ, 2023. – 12 квіт. – Режим доступу: <https://freeradio.com.ua/vona-symvol-znak-ukrainskoi-donechchyny-pomerla-vydatna-hromadska-diiachka-liudmyla-ohnieva-foto/> (дата звернення 20.03.2026). – Заголовок з екрана.

Людмила Огнева. Життя на вістрі голки [Електронний ресурс] // Ютуб. Svitlana Kravchenko / Bakhmut Heritage [сайт]. – Електрон. відеодані (1 файл: 67:17 хв.). – Бахмут, 2024. – 25 серп. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=pTcMCK3ni8A>

Метельський, Роман. Культурний простір Донбасу розмістився в домі Івана Франка (відео) [Електронний ресурс] / Р. Метельський // Фотографії старого Львова [сайт]. – Електрон. відеодані (1 файл: 25:35 хв.). – Львів, 2017. – 23 квіт. – Режим доступу: <https://photo-lviv.in.ua/kulturnyj-prostir-donbasu-rozmistyvsya-v-domi-ivana-franka-video/> (дата звернення 20.03.2026). – Заголовок з екрана.

Новицька, Анна. У Краматорську тепер є вулиця Людмили Огневої: Майстрині та лауреата культурних здобутків [Електронний ресурс] / А. Новицька // Pro100media [сайт]. – Електрон. текст., відеодані (1 файл: 03:03 хв.), фот. – Краматорськ, 2024. – 23 берез. – Режим доступу: <https://pro100media.com.ua/ukrayina-moya/vulytsi-vid-istoriyi-do-suchasnosti/u-kramatorsku-teper-ye-vulytsya-lyudmyly-ognivoyi-majstryni-ta-laureatu-kulturnyh-zdobutkiv/> (дата звернення 20.03.2026). – Заголовок з екрана.

Огнева Людмила Родіонівна [Електронний ресурс] : [біогр. відомості, дані про твори] // Вікіпедія [сайт]. – Електрон. текст. дані, фот. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Огнева_Людмила_Родіонівна (дата звернення 20.03.2026). – Заголовок з екрана.

Підгола, Юлія. «У нелюдських умовах відстоювали людську гідність». У Дніпрі відкрили виставку вишивок майстрині з Донеччини [Електронний ресурс] / Ю. Підгола // Суспільне Дніпро [сайт]. – Електрон. текст. дані, фот. – Дніпро, 2024. – 02 лип. – Режим доступу: <https://suspilne.media/dnipro/781031-u-neludskih-umovah-vidstouvali-ludsku-gidnist-u-dnipri-vidkrili-vistavku-visivok-majstrini-z-doneccini/> (дата звернення 20.03.2026). – Заголовок з екрана.

Поволяєва, Олена. Про що розповідають унікальні мозаїки у Донецьку? [Електронний ресурс] : [екскурсія Л. Огневої мозаїками ЗОШ № 5] / О. Поволяєва // Радіо Свобода [сайт]. – Електрон. текст., відеодані (1 файл: 03:18 хв.). – Київ, 2013. – 08 жовт. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/25130625.html> (дата звернення 20.03.2026). – Заголовок з екрана.

Рацибарська, Юлія. «Допомагало не зламатися». Історії вишивок, які українки створили у таборах радянського ГУЛАГу [Електронний ресурс] / Ю. Рацибарська // Радіо Свобода [сайт]. – Електрон. текст. дані, фот. – Київ, 2024. – 06 лип. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/vystavka-vyshyvok-za-motyvamy-ukrayinskykh-dysydentok/33017294.html> (дата звернення 20.03.2026). – Заголовок з екрана.

Станіславський, Іван. «Дерево життя знайшли!» Оповідь Людмили Огневої про пошуки та порятунок мозаїки Алли Горської [Електронний ресурс] / І. Станіславський // Естет Газета [сайт]. – Електрон. текст. дані, фот. – Львів, 2022. – 26 лип. – Режим доступу: <https://www.esthetgazeta.com/post/derevo-zhyttya-znayshly-opovid-lyudmyly-ognevoyi-pro-poshuky-ta-poryatunok-mpzayiky-allu-gorskoyi> (дата звернення 20.03.2026). – Заголовок з екрана.

Степанюк, Ія. В окупації, але ціла: що відбувається з мозаїкою «Жінка-птаха» у Донецьку [Електронний ресурс] / І. Степанюк // Естет Газета [сайт]. – Електрон. текст. дані, фот. – Львів, 2025. – 22 лип. – Режим доступу: <https://surl.li/gzjhgw> (дата звернення 20.03.2026). – Заголовок з екрана.

Терещук, Галина. Історію України у вишиваних орнаментах презентувала у Львові переселенка з Донецька [Електронний ресурс] / Г. Терещук // Радіо Свобода [сайт]. – Електрон. текст. дані, фот. – Київ, 2017. – 21 квіт. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/28444766.html> (дата звернення 20.03.2026). – Заголовок з екрана.

Хоменко, К. Д. Огнева Людмила Родіонівна [Електронний ресурс] / К. Д. Хоменко // Енциклопедія Сучасної України [сайт]. – Київ, 2024. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-886353> (дата звернення 20.03.2026). – Заголовок з екрана.

Інформаційне видання

Берегиня української Донеччини
(до 90-річчя від дня народження Людмили Огневої)

Інформаційно-бібліографічний нарис

Укладач **Корабльова** Наталія Володимирівна

Оформлення Н. І. Ганжели

Редагування Н. І. Ганжели

Відповідальний за випуск Ю. С. Василенко

QR-коди

Донецької обласної бібліотеки для дітей

